

Det är svårt att prata om något som någon aldrig tar upp

SEX MOT ERSÄTTNING BLAND
UNGA HBTQI-PERSONER

PEGASUS
RÅD & STÖD

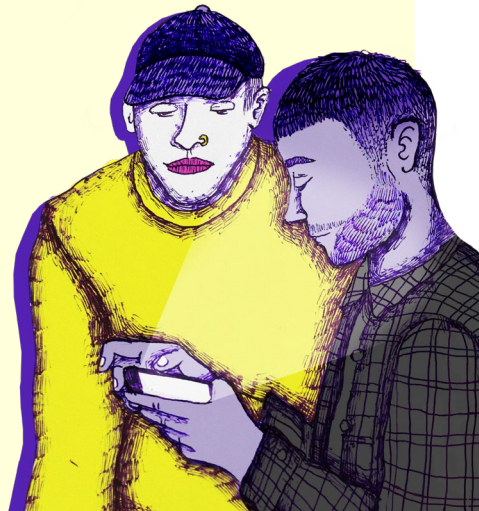
Den här broschyren riktar sig till dig som möter personer i åldern 15-25 år i ditt arbete. Du arbetar förmodligen inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården, skolan, polisen, i en ideell organisation eller med någon form av stödjande arbete. I alla dessa verksamheter rör sig unga som är homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och/eller intersexpersoner (hbtqi), eller som funderar över sin sexualitet, sin könsidentitet och/eller sitt könsuttryck.

Flera studier slår fast att en anmärkningsvärt stor andel av unga hbtqi-personer har erfarenhet av att ha sex mot ersättning.¹ Tyvärr saknar många av dessa unga tillgång till stöd och information. Med den här broschyren vill vi synliggöra denna mångfacetterade grupp och starta diskussioner på arbetsplatser runt om i landet om hur just ni ska arbeta med dessa frågor. Vi vill också ge dig som yrkesverksam kunskaper och verktyg för att fånga upp och bemöta unga hbtqi-personer som har erfarenhet av sex mot ersättning och som är i behov av stöd, samtal eller rådgivning. Du som redan har de kunskaper du behöver kan använda broschyren för att sprida information till andra.

Citaten i broschyren kommer från en enkät som RFSL Ungdom gjorde hösten 2014 bland hbtq-personer i åldern 15-25 år. Av dem som besvarade enkäten uppgav 377 personer att de hade erfarenhet av sex mot ersättning. En del av citaten har anonymiserats eller gjorts mer lättlästa.

¹ "Young People, Vulnerabilities and Prostitution/ Sex for Compensation in the Nordic Countries (2019). Nordic Council of Ministers".

RFSL Ungdom är ungdomsförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queeras och intersexpersoners rättigheter och är en av Europas största och mest inflytelserika hbtqi-ungdomsorganisationer. RFSL Ungdom har en bred verksamhet som sträcker sig från sociala aktiviteter till politisk påverkan på lokal, nationell och internationell nivå. RFSL Ungdoms vision är en värld fylld av kärlek och respekt där alla hbtqi-ungdomar är, lever och uttrycker sig som de själva vill.

HOMOSEXUELL är en person som kan bli kär i och attraherad av någon av samma kön som den själv.

BISEXUELL är en person som kan bli kär i och attraherad av personer oavsett kön. En del föredrar att kalla sig pans sexuella.

TRANSPERSON är ett paraplybegrepp för personer som på olika sätt bryter mot samhällets normer för könsidentitet och/eller könsuttryck. Gemensamt för transpersoner är att ens könsidentitet och/eller könsuttryck inte stämmer överens med

det juridiska kön man blev tilldelad när man föddes och som bestämdes utifrån hur ens kropp såg ut och tolkades då. Begreppet transpersoner inkluderar bland annat transsexuella (transkillar och transtjejer), ickebinära (personer som inte identifierar sig som antingen helt och hållet enbart tjej hela tiden eller helt och hållet enbart kille hela tiden, utan som är till exempel flera kön, inget kön eller mellan kön) och personer som använder kläder och andra attribut som brukar anses som typiska för ett annat kön än det man tilldelats (crossdresser, transvestit). En del transpersoner har behov av att förändra sin kropp så att den stämmer bättre överens med ens könsidentitet, och/eller har behov av att ändra juridiskt kön. Trans är inte en sexuell läggning och säger ingenting om ens sexualitet. Som transperson kan man vara homosexuell, heterosexuell, bisexuell, asexuell eller något annat.

QUEER är ett samlingsbegrepp för könsidentiteter, sexuella identiteter och romantiska och sexuella praktiker som på något sätt bryter mot heteronormen (se heteronormativitet). För många innebär queer att inte vilja eller inte kunna definiera sig enligt de normer eller mallar som finns. Queer kan exempelvis innebära att inte vara heterosexuell, att inte vilja definiera sig i fråga om kön eller att ha flera kärleksrelationer parallellt. Gemensamt för de flesta personer som identifierar sig som queer är att man ifrågasätter heteronormen.

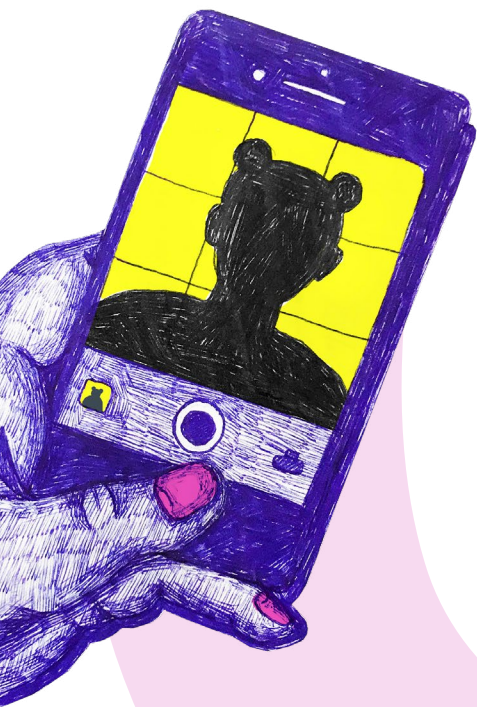
KÖN avgörs av hur någon definierar eller identifierar sig själv i fråga om kön. När man föds får man ett juridiskt kön, i Sverige antingen kvinna eller man, vilket vanligen avgörs av hur ens kropp, eller mer bestämt ens yttre könsorgan, ser ut och tolkas strax efter födelsen. Därför finns det en förväntan om att ett visst juridiskt kön ska hänga ihop med en viss typ av kropp, och specifikt med en viss typ av könsorgan. Man förväntas ofta också uttrycka sitt kön på sätt som är accepterade i det sammanhang där man befinner sig: att vara maskulin om man uppfattas som man och feminin om man uppfattas som kvinna. Det som avgör en persons kön är dock ens könsidentitet, alltså hur man själv identifierar sig i fråga om kön, oberoende av hur ens kropp ser ut, ens juridiska kön och hur man uttrycker sig med exempelvis kläder och andra attribut.

HETEROSEXUELL är en person som kan bli kär i och attraherad av någon av ett annat kön än det som den själv har.

CISPERSON är, väldigt förenklat, den som inte är transperson. En person vars kropp, juridiska kön och könsidentitet hänger ihop enligt normen. Många cispersoner har också ett könsuttryck som allmänt förknippas med det kön man tilldelats vid födseln. Cis är inte en sexuell läggning och säger ingenting om ens sexualitet. Som cisperson kan man vara homosexuell, heterosexuell, bisexuell, asexuell eller något annat.

ASEXUELL kan vara många olika saker. Gemensamt för asexuella är att man på något sätt bryter mot det som kan kallas för sexnormen: förväntningen att alla är intresserade av sex eller vill ha sex. En person som är asexuell kanske till exempel inte känner någon sexlust eller har lågt eller inget intresse för att ha sex. Det kan vara konstant eller förändras. Asexualitet är inte samma sak som att inte kunna bli kär i någon, utan rör enbart sexuell lust. Asexualitet är inte heller samma sak som att ha problem med lusten. Om man är asexuell är det sexnormen som ställer till problem. Att vara asexuell behöver inte heller innebära att man inte har sex med sig själv eller någon annan. Som asexuell kan man vara exempelvis homosexuell, heterosexuell eller bisexuell, men en

del personer definierar sig enbart som asexuella. En del betonar att det finns en skillnad mellan romantisk och sexuell läggning genom att beskriva sig som exempelvis homoromantiska, heteroromantiska eller biromantiska. Om man inte blir romantiskt attraherad av någon eller blir romantiskt attraherad endast under vissa omständigheter kan man kalla sig aromantisk.

HETERONORMATIVITET är föreställningen om att heterosexuallitet är det naturliga och självklara. Heterosexuallitet är förväntad och ges privilegier i fråga om exempelvis lagstiftning eller bekräftelse. Heteronormen omfattar också föreställningen att det bara finns två kön och att dessa kön är olika och ska komplettera varandra. Enligt heteronormen förväntas man identifiera sig med det juridiska kön man blev tilldelad när man föddes och känna så hela livet. Heteronormen påverkar människors språk, tankar och tolkningar. Genom att bli medveten om och reflektera kring normer för kön och sexualitet går det att granska sig själv och sitt arbete för att hitta sätt att inkludera och synliggöra fler. Detta brukar benämnas normkritik eller normmedvetenhet. Inom normkritiskt arbete fokuserar man även på normer kring exempelvis hudfärg, etnicitet, ålder, funktionalitet, klass och religion samt hur dessa normer samverkar. Normkritik handlar inte om att vilja avskaffa alla normer, utan om att vara kritiskt medveten om hur människor som bryter mot normer begränsas och missgynnas när normerna tillåts styra utan att bli ifrågasatta. Och att vara medveten om hur normer begränsar även dem som i stort följer dem, exempelvis genom vilka könsuttryck och känslor man tillåts ha som man eller kvinna.

Sex mot ersättning

Sex mot ersättning innebär att få något i utbyte mot att ha sex. Ersättningen kan vara pengar, alkohol, droger, en sovplats eller någonstans att bo, resor, en mobiltelefon eller påfyllning på kontantkort, kläder eller andra saker. Själva ersättningen har ofta bestämts i förväg. Sex mot ersättning kan ske genom att man träffas i en bil, på ett hotell, hemma hos någon eller på någon annan plats. Det kan också handla om att få ersättning för webcamsex eller för att vara med på sexuella bilder. Att ha sex mot ersättning kan vara något som man gjort en gång, några gånger eller under lång tid. Det kan också vara något man funderar på att ha eller har blivit erbjuden. Upplevelser, erfarenheter och behov varierar stort mellan olika hbtqi-personer som har sex mot ersättning. Hur man känner kan även förändras över tid.

”Jag vill inte att någon som inte vet vem jag är ska säga vad jag ska göra.”

Det finns många situationer som kan kategoriseras som gråzoner. Det finns

tillfällen där en ung person är osäker på om hen har sex med en person enbart för att det innebär fördelar i form av exempelvis alkohol eller sovplats. I en sådan situation kan ersättningen vara outtalad, och det saknas ofta en tydlig överenskommelse. Istället kan det finnas en förväntan eller ett underförstått krav. Det kan då vara relevant att diskutera gränsättning och vikten av att ha sex som man mår bra av.

VAD SÄGER LAGEN?

Den som har sex mot ersättning gör ingenting olagligt eller brottsligt. Däremot är det en brottslig handling att ge ersättning (köpa sexuella tjänster) eller att ta emot ersättning för att någon annan har sex (koppleri). Den som köper sexuella tjänster eller utövar koppleri kan dömas till fängelse eller böter. Det finns också särskild lagstiftning som tillämpas då personen som förmås utföra en sexuell handling är under 18 år. Enligt lagen kan barn aldrig samtycka till att utföra en sexuell handling mot ersättning. När en person förmår någon under 18 år att ha sex eller utföra en sexuell handling mot ersättning utsätter den därmed den unge för

ett brott. Brottet rubriceras som köp av sexuell handling av barn. Om den unge är under 15 år rubriceras brottet som våldtäkt mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn. Det är även förbjudet att försöka få eller att få personer under 18 år att posera för sexuella bilder eller framför en webbkamera.

Det finns också en lag som förbjuder människohandel/human trafficking. Människohandel kan bland annat ske för sexuella ändamål. Människohandel innebär att en eller flera personer rekryterar, inhyser eller transporterar människor genom att lura dem, tvinga dem eller använda andra otillbörliga medel i syfte att utnyttja personerna för exempelvis sex eller tvångsarbete. För minderåriga behöver inga otillbörliga medel ha använts för att det ska ses som människohandel.

”Jag hatar att bli skuldbelagd och utmålad som ett offer. Därför berättar jag inte för någon att jag ibland sålt sex.”

Beroende på vilken verksamhet man arbetar inom finns olika riktlinjer. Alla som får kännedom om att en person under 18 år far illa bör anmäla detta till socialtjänsten. De allra flesta verksamheter som möter barn och unga har dock en skyldighet att anmäla

till socialtjänsten om man misstänker att en person under 18 år far illa. Vid alla arbetsplatser där personalen har anmälningsskyldighet bör rutiner finnas för hur en sådan anmälan ska göras.

INSATSER MISSAR UNGA HBTQI-PERSONER OCH KILLAR

Under de senaste åren har det framkommit att sex mot ersättning är vanligare bland unga hbtqi-personer än bland unga som följer heteronormen. Flera studier visar att något fler killar än tjejer har erfarenhet av sex mot ersättning (se exempelvis *Young People, Vulnerabilities and Prostitution/ Sex for Compensation in the Nordic Countries* (2019). Nordic Council of Ministers.). I en enkät som RFSL Ungdom gjort bland hbtqi-personer i åldern 15–25 år uppgav hela 17,7 procent (377 personer) av de drygt 2 100 svarande att de haft sex mot ersättning.

”Har försökt berätta men det har viftats bort som om det inte har någon betydelse.”

Samtidigt präglas många stödverksamheter av heteronormativitet. En stor del av det arbete som görs fokuserar på tjejer men riskerar att förbise tjejer som är homo, bi, pan och/eller trans. Killars erfarenheter osynliggörs och i mångt och mycket

saknas kunskap för att nå denna målgrupp. Vad gäller unga transpersoner saknar många verksamheter den kunskap som krävs för att kunna ge ett bra bemötande. Många hbtqi-personer och killar i allmänhet saknar tillgång till relevant stöd eller drar sig för att berätta om sina erfarenheter. Många yrkesverksamma som möter unga i sitt arbete upplever att man inte har tillräckliga kunskaper för att bemöta eller nå hbtqi-personer.

VIKTEN AV ATT STÄLLA RÄTT FRÅGOR

Unga definierar sig sällan som ”sexarbetare”, ”eskort” eller ”prostituerad”. Begrepp som ”att prostituera sig” kopplas sällan ihop med de erfarenheter man själv har. Det är därför centralt att formulera frågor som får unga att känna sig inkluderade och som täcker in de erfarenheter som finns. ”Har du haft sex i utbyte mot pengar, droger, kläder, sovplats eller liknande?” är exempelvis ett sätt att fråga mer inkluderande. Fråga också om någon annan har fått något för att de har haft sex. Ordet ”prostituerad” bör generellt undvikas då det oftast upplevs som stigmatiserande. Det är viktigt att tänka igenom hur du ska gå vidare om personen svarar ja på frågan om de har egen erfarenhet av sex mot ersättning. Många unga vill också veta i förväg i vilka lägen du vänder dig till polis eller socialtjänst.

UPPLEVELSER OCH ERFARENHETER

Inom gruppen unga hbtqi-personer finns en mängd olika upplevelser och erfarenheter av sex mot ersättning. En del har negativa erfarenheter, en del har positiva erfarenheter och ofta har en och samma person både bra och dåliga erfarenheter av sex mot ersättning. Det finns några inslag som återkommer i många ungas berättelser. Ofta tar man kontakt via nätet, exempelvis på sociala medier. Främst används forum som inte är tänkta som kanaler för sex mot ersättning. Kontakter kan även förmedlas via bekanta eller tas på barer och nattklubbar.

Det finns sällan en enda anledning till att unga hbtqi-personer har sex mot ersättning. Snarare finns det många anledningar, och det finns ofta samband mellan dessa. Några anledningar som unga nämner är behov av pengar, önskan om bekräftelse, för att få alkohol eller droger, av nyfikenhet eller för att situationen ses som sexuellt upphetsande. För en del kan det vara ett sätt att hantera ångest. Det kan även ske i syfte att skada sig själv genom sex. En del unga uppger att någon helt enkelt erbjöd ersättning för sex och att man tog emot den utan att det var planerat eller något man funderat på tidigare. Ibland kan det röra sig om unga som står utanför arbetsmarknaden eller som befinner sig i Sverige utan uppehållstillstånd

och där sex mot ersättning fungerar som enda inkomstkälla.

”Mitt sexsäljande tar jag bara upp med personer som jag vet inte kommer döma.”

Unga hbtqi-personer har generellt sett lägre självkänsla än unga som inte bryter mot heteronormen.

Låg självkänsla samvarierar ofta med erfarenhet av sexuell utsatthet och svårigheter med gränssättning i sexuella möten.

ATT MÖTA EN BRED MÅLGRUPP

Unga hbtqi-personer som har sex mot ersättning är en mångfacetterad grupp där olika personer har skilda behov och förutsättningar. Det är viktigt att vara lyhörd i bemötandet eftersom både erfarenheter och behov varierar. Funktionalitet, kön, ålder, medborgarskap och livssituation i övrigt kan vara faktorer som spelar stor roll vid stöd eller en eventuell insats. Lagstiftningen gör även skillnad på personer utifrån ålder och därmed behöver verksamheter olika rutiner beroende på om personerna är myndiga eller inte. Det är också viktigt att se vilket ansvar eller vilken kompetens som ligger på ens yrkesroll och kunna hänvisa vidare vid behov.

Det finns olika skäl till att en person har sex mot ersättning, och beroende på omständigheterna kan olika insatser bli aktuella. För den som ska kartlägga vilka insatser som behövs är det därför bra att utforska skälen till att ha sex mot ersättning: är det behov av bostad, pengar, spänning, ångestlindring eller för att finansiera ett missbruk? För många unga är det flera olika omständigheter som samverkar.

NORMER PÅVERKAR BEMÖTANDET

Det är viktigt att vara medveten om hur föreställningar om kön eller sexualitet kan påverka bemötandet. Sexuell läggning och sexuell praktik är två olika saker men blandas ofta samman. Tjejer som har sex med män mot ersättning behöver inte vara heterosexuella utan kan vara bi- pan- eller homosexuella. Killar som har sex med män mot ersättning behöver inte vara bi- pan- eller homosexuella utan kan vara heterosexuella. För många är det viktigt att själv få sätta ord på sin identitet och få den respekterad. Genom att vara lyhörd, ställa öppna frågor och inte utgå från att identiteten går i linje med den sexuella praktiken ökar man möjligheten för personen att känna sig sedd och bekräftad.

”Jag skäms över att prata om det. Stöd via internet skulle vara det enda alternativet för mig.”

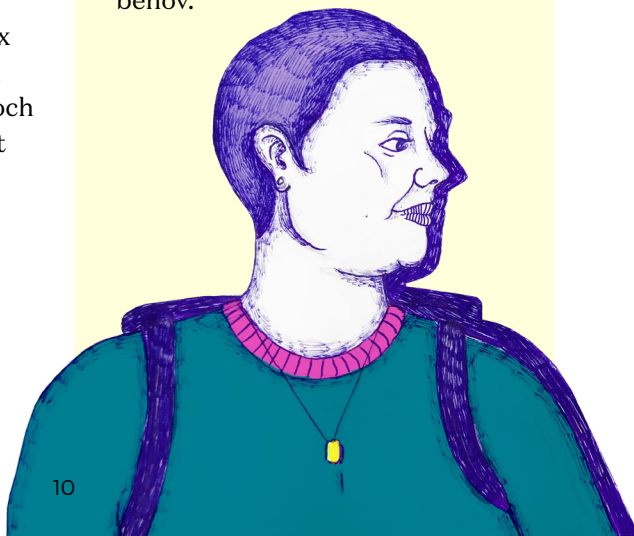
Föreställningar om kön medför att killar som har sex mot ersättning inte uppmärksammas i lika stor utsträckning som tjejer. Normer kring killars respektive tjejers sexualitet kan även leda till att killar som har sex mot ersättning inte ses som utsatta eller i behov av stöd. Vad gäller unga transpersoner finns överlag stora kunskapsluckor i fråga om både bemötande och rutiner.

”Jag har aldrig fått betalt för sex men har planerat att göra det vid ett par tillfällen.”

Var också nyfiken och öppen inför personens egna motiv till att ha sex mot ersättning. Personer har olika skäl till att ha sex mot ersättning och dessa kan förändras och se olika ut över tid.

När du möter unga hbtqi-personer som berättar om erfarenhet av sex mot ersättning är det viktigt att ha kunskap om olika former av våld och hur de kan påverka en persons mående och agerande.

Det är viktigt för att vid behov kunna ge adekvat stöd utifrån en situation som innehåller våld och tvång. Men – förutsätt inte att alla du möter har erfarenhet av våld. Olika personer har olika erfarenheter av sex mot ersättning där det kan finnas både positiva och negativa upplevelser. En och samma upplevelse kan upplevas på olika sätt över tid. Det viktigaste för att kunna ge adekvat stöd är förmågan att tillsammans med personen utforska hans motiv eller väg till att ha sex mot ersättning, samt hans upplevelser och behov.

PÅ BAKSIDAN FINNS EN LISTA MED PUNKTER FÖR ETT BRA BEMÖTANDE. ANVÄND DEN GÄRNA I DITT ARBETE!

Riv av den här sidan!

Gruppen unga hbtqi-personer som har sex mot ersättning rymmer en mängd olika behov och erfarenheter. Det är stor skillnad på att arbeta med 15-åringar och 25-åringar, bland annat för att olika lagar tillämpas beroende på om personen är över eller under 18 år. Skillnader finns även beroende på vilket yrke du har. Listan bör därför ses som en inspiration och kan med fördel diskuteras och kompletteras för att passa verksamhetens behov. Majoriteten av punkterna är relevanta för alla unga med erfarenhet av sex mot ersättning och inte bara för hbtqi-personer.

Ett bra bemötande

- Ställ samma frågor till alla unga – oavsett kön eller sexuell läggning.
- Våga fråga om erfarenheter av sex mot ersättning och tänk på att formulera frågan brett. Tänk igenom vilka frågor/åtgärder du vill följa upp med när du möter en person som haft sex mot ersättning.
- Reflektera över dina egna föreställningar kring sex mot ersättning och hur de påverkar dig. Vilka ord använder du? Vad förmedlar de? Var medveten om hur normer och föreställningar kring kön, sexualitet och sex mot ersättning kan påverka bemötandet, men även vad unga väljer att berätta.
- Använd alltid det namn och pronomen personen föredrar. Vanliga pronomen är hon, hen, den och han.
- Se till att ha ”kön” som en öppen fråga i enkäter eller erbjud minst tre olika alternativ: tjej, kille, annat/inget (gärna med efterföljande fritextruta).
- Visa tydligt, med både ord och kroppsspråk, att du inte dömer.
- Diskutera tillsammans med den unga vad som skrivs i journaler eller anteckningar. Berätta vilka personer som har tillgång till dessa.
- Håll inne med dina egna känslor under själva mötet – men bolla gärna med en kollega efteråt.
- Ha tilltro till personens egen handlingsförmåga men ta hänsyn till förutsättningar som ålder, erfarenhet av normbrytande funktionsvariationer och handlingsutrymme.
- Upplevelser av och skäl till att ha sex mot ersättning varierar. Lyssna på personens upplevelse, önskemål och tankar kring behov.
- Informera om vad lagen säger och om personens rättigheter utifrån ålder och situation.
- Om du känner osäkerhet inför att samtala om sex; träna på att bli bekvämare. Ha grundläggande kunskaper om säkrare sex.
- Ha kunskap om vilka rutiner som gäller inom er verksamhet och om de skiljer sig åt beroende på personens ålder, medborgarskap eller livssituation i övrigt.
- Hänvisa vidare vid behov. Se till att de du hänvisar till har hbtqi-kompetens.
- Om unga transpersoner ska remitteras vidare till en könsuppdelad verksamhet bör alltid personens könsidentitet, inte det juridiska könet, avgöra. Undantaget är om personen själv uttrycker andra önskemål.

Läs mer eller kontakta oss via:
WWW.RFSLUNGDOM.SE

”Min rädsla ligger i att bli dåligt bemött, att personer ska se ner på mig och tycka att jag är äcklig.”

WWW.RFSLUNGDOM.SE